

Κεφάλαιο 2

Kurt Lewin: στόχος των ερευνών του ήταν ο έλεγχος της υπόθεσης ότι η συμπεριφορά του ηγέτη καθορίζει τη συμπεριφορά των υπόλοιπων μελών της ομάδας και πιο συγκεκριμένα της υπόθεσης ότι ένας αυταρχικός και κατά συνέπεια «στερητικός» ηγέτης προκαλεί επιθετικές συμπεριφορές δεδομένων των βάσιμων ενδείξεων εκείνης της εποχής τουλάχιστον ότι η στέρηση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την επιθετικότητα με μια σχέση αιτίου- αιτιατού: η στέρηση επιφέρει επιθετικότητα και η επιθετικότητα προκαλεί στέρηση.

Πείραμα Lewin: τρόπος διοίκησης της ομάδας (σελ 215-219)

Μοντέλο κοινωνικής διαφοροποίησης: όταν η διαδικασία σύγκρισης των δεξιοτήτων δυο κοινωνικών φορέων αποβαίνει σε βάρος ενός από αυτούς εξαιτίας της ελλειμματικής του υποδομής (σε πραγματικό ή συμβολικό επίπεδο), όταν δηλαδή δεν διαθέτει τα απαραίτητα υλικά, κοινωνικά ή και γνωστικά εφόδια και κατά συνέπεια δεν μπορεί να ανταπεξέλθει ικανοποιητικά στις απαιτήσεις της εν λόγω σύγκρισης τότε ενεργοποιείται η διαδικασία της κοινωνικής διαφοροποίησης. Κατά τη διαδικασία αυτή και με στόχο την επίτευξη της «μη συγκρισιμότητας» προτείνονται από τα μειονεκτούντα φορέα νέα κριτήρια σύγκρισης τα οποία – αν αντικαταστήσουν τα παλιά- θα πάνσουν να λειτουργούν σε βάρος του ή στη χειρότερη περίπτωση θα τον καταστήσουν μη συγκρίσιμο με τον μέχρι τότε πλεονεκτούντα κοινωνικό φορέα (+ σελ 278 και 279)

Κυρίαρχη ιδεολογία και «πνεύμα των καιρών»: σελ 226.

Fiske: έρευνα για το διακριτικό ρατσισμό (σελ 229)

Η Κοινωνική Ψυχολογία προτείνει τουλάχιστον τρεις διαφορετικές θεωρίες για να εξηγήσει αυτό το φαινόμενο:

- Συμβολικός ρατσισμός (οδήγησε στην κατασκευή της σύγχρονης κλίμακας ρατσισμού) που διατείνεται ότι μετρά τα συναισθήματα ενάντια στους μαύρους, την κοινωνική απόσταση, τις διακρίσεις σε θέματα εργασίας και την πρόθεση ψήφου και θεωρεί ότι ο σύγχρονος συμβολικός ή/και διακριτικός ρατσισμός αντιστοιχεί σε ένα σταθερό γνώρισμα του ατόμου.
- Θεωρία της αμφισημίας: πρεσβεύει ότι ο διακριτικός ρατσισμός αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της προσωπικότητας του ατόμου, βασίζεται στη γενικότερη θεωρία του «στίγματος» και υποστηρίζει πως οι λευκοί αντιμετωπίζουν με αμφισημία, για να μην πούμε με πλήρη σύγχυση τα θέματα των μαύρων.
- Θεωρία του απεχθούς ρατσισμού: υποστηρίζει πως οι περισσότεροι λευκοί τάσσονται υπέρ της ισότητας και της ισονομίας αλλά ο αμερικανικός πολιτισμός και μια σειρά γνωστικών μεροληψιών τους οδηγούν σε αρνητικές στάσεις, απόψεις και συμπεριφορές απέναντι στους μαύρους και γενικότερα απέναντι στις διάφορες μειονοτικές εθνοτικές ομάδες.

Λίγο

επιπλέον

διάβασμα

<https://eclass.duth.gr/modules/document/file.php/ALEX04137/%CE%94%CE%B9%CE%AC%CE%BB%CE%B5%CE%BE%CE%B7%207%CE%B7-%20%CE%9D%CE%AD%CE%BF%CE%B9%20%CF%81%CE%B1%CF%84%CF%83%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF.pdf>

- Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ως κοινωνία: σελ 231-232.
- Γαλλία και Μάης του 1968 : σελ 232-235
*οι εργασίες του Moscovici και των συνεργατών του στη μειονοτική επιρροή είναι εν μέρει ιδεολογικά προσδιορισμένες.
- Πώς προσεγγίζει η κοινωνική ψυχολογία σε θεωρητικό επίπεδο τις θεματικές που κατά καιρούς επιλέγει να μελετήσει;
Η μελέτη του Adorno σχεδιάστηκε για να διερευνήσει το φαινόμενο του ναζισμού και οι κλίμακες του κατασκευάστηκαν για να μετρήσουν τον «αυταρχισμό».
Κριτική στην κλίμακα (σελ 244, 282-286)
- Κριτική στην επιλογή του εργαστηρίου ως πειραματικής μεθόδου σελ 257.
- Το πρώτο παράδειγμα της ιδεολογικής αναπαραγωγικής ισχύος της κοινωνικής ψυχολογίας είναι η περίπτωση των θεωριών της γνωστικής συνεκτικότητας που αναπτύχθηκαν στις Η.Π.Α κατά τη δεκαετία του 1950. Αυτές οι θεωρίες πριμοδοτούν την άποψη ότι κάθε άτομο έχει την τάση να μεγιστοποιεί τη συνοχή του γνωστικού του κόσμου.
- Διαφορά ανάμεσα στη θεωρία της ισορροπίας και σε αυτή της γνωστικής ασυμφωνίας σελ 263 -266.
- Ο πρώτος ορισμός της δέσμευσης δόθηκε από τους Kiesler και Sakumura σύμφωνα με τους οποίους σύμφωνα με τους οποίους η δέσμευση είναι ο δεσμός που ενώνει το άτομο με τις συμπεριφορές του. Τονίζει το γεγονός ότι η δέσμευση είναι μια μετα-συμπεριφορική διαδικασία καθιστώντας με αυτόν τον τρόπο σαφές ότι αυτό που δεσμεύει το άτομο δεν είναι τα λόγια, οι σκέψεις ή οι ιδέες του αλλά οι πράξεις του.
- Θεωρία του δίκαιου κόσμου –Lerner σελ 268-270
- Η θεωρία της ευθυδικίας: η συγκεκριμένη θεωρία μαζί με την προηγούμενη οδηγεί στην ανάπτυξη μιας συγκεκριμένης ιδεολογικής πρακτικής και αποτελεί μαζί με τη θεωρία της ισότητας, συστατικό στοιχείο της λεγόμενης διανεμητικής δικαιοσύνης και πρεσβεύει ότι οι απολαβές κάθε ανθρώπου στη ζωή πρέπει να είναι άμεση συνάρτηση της προσφοράς του σε αντίθεση με τη θεωρία της ισότητας που υποστηρίζει ότι όλοι πρέπει να απολαμβάνουμε τα ίδια αγαθά ανεξάρτητα από την προσφορά του καθενός μας.
- Έδρα ελέγχου των ενισχύσεων (σελ 274-275)
- Θεμελιώδες σφάλμα απόδοσης (σελ 276-277)

Επιμέλεια: Ελεάννα Πανδιά

Χαριλάου Τρικούπη 45, 10681, Αθήνα, (Μετρό Στάση Πανεπιστήμιο),
Τηλ.: 2107780514, 6907495403, email: info@synelixis.net, web: www.synelixis.net

Κεφάλαιο 4

- Ορισμός της Κοινωνικής Ψυχολογίας (σελ.335)
Η Κοινωνική Ψυχολογία γίνεται ο τόπος διάρθρωσης του κοινωνικού και του ψυχικού ενώ το κοινωνικό υποκείμενο γίνεται ο τόπος διάρθρωσης του ατόμου και της κοινωνίας.
- Ο στόχος της κοινωνικής ψυχολογίας πρέπει να είναι η διάρθρωση των τεσσάρων επιπέδων ανάλυσης (σε όλες τις διαστάσεις της κοινωνιοψυχολογικής διαδικασίας, δηλαδή όχι μόνο στον τρόπο με τον ποίο εξηγούμε και ερμηνεύουμε ένα συγκεκριμένο φαινόμενο αλλά και στους μηχανισμούς που θεωρούμε υπεύθυνους για τη λειτουργία του καθώς και στις μεταβλητές που διαφοροποιούν τον τρόπο λειτουργίας των μηχανισμών αυτών.
- Τα τέσσερα επίπεδα ανάλυσης της κοινωνιοψυχολογικής πραγματικότητας: «δεν μιλάμε για διαφορετικά επίπεδα της πραγματικότητας, αλλά για επίπεδα ανάλυσης. Πρόκειται για μοντέλα που κατασκευάστηκαν για να εξηγήσουν όψεις της πραγματικότητας, δεν θέλουμε επ' ουδενί να πούμε πως η ίδια η πραγματικότητα δομείται σε τέσσερα επίπεδα». (Doise,1982). Τα επίπεδα ανάλυσης που επικαλούνται οι κοινωνικοί ψυχολόγοι στις εξηγήσεις που προτείνουν για την κοινωνιοψυχολογική πραγματικότητα είναι τα ακόλουθα τέσσερα: το ενδιατομικό, το διατομικό, το διομαδικό και το ιδεολογικό.
- Το ενδοατομικό επίπεδο
Τα μοντέλα που χρησιμοποιούνται περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα οργανώνουν την πρόσληψη, την αξιολόγηση του κοινωνικού τους περιβάλλοντος και της συμπεριφοράς τους απέναντι σε αυτό το περιβάλλον. Σε αυτά τα μοντέλα η αλληλεπίδραση ανάμεσα στο άτομο και το περιβάλλον δεν προσεγγίζεται άμεσα, αντικείμενο των προτεινόμενων αναλύσεων είναι οι μηχανισμοί οι οποίοι στο επίπεδο του ατόμου, του επιτρέπουν να διοργανώσει τις εμπειρίες του.
Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων εργασιών στο πλαίσιο της παραγωγής κοινωνιοψυχολογικής γνώσης αποτελούν οι έρευνες πάνω στη δημιουργία πρώτων εντυπώσεων (για την προσωπικότητα κάποιου ατόμου) οι οποίες ξεκινούν από τα μέσα της δεκαετίας του 1940 για να συνεχιστούν κατά τη δεκαετία του 1950, να διανύσουν τη δεκαετία του 1960 και να σταματήσουν στις αρχές του 1970.
Οι έρευνες αυτές παρά τις διαφορές τους έχουν κοινό παρονομαστή το γεγονός ότι αντιμετωπίζουν το άτομο σαν μια υπολογιστική μηχανή η οποία προσλαμβάνει και επεξεργάζεται την πληροφορία ακολουθώντας το ένα ή το

Επιμέλεια: Ελεάννα Πανδιά

Χαριλάου Τρικούπη 45, 10681, Αθήνα, (Μετρό Στάση Πανεπιστήμιο),
Τηλ.: 2107780514, 6907495403, email: info@synelixis.net, web: www.synelixis.net

άλλο μαθηματικό μοντέλο χωρίς να επηρεάζεται ούτε στο ελάχιστο από παράγοντες που υπερβαίνουν το αυστηρά ενδοατομικό επίπεδο.

Οι θεωρίες που πριμοδοτούν την έννοια της ισορροπίας στην προσέγγιση του κοινωνιοψυχολογικού γίνεσθαι δομούνται γύρω από την κοινή άποψη ότι το άτομο έχει την τάση να ικανοποιεί την «ανάγκη» διατήρησης ανεύρεσης ή / και ανάκτησης μιας ισορροπίας ανάμεσα σε όλα τα γνωστικά στοιχεία που είναι παρόντα στο κοινωνιογνωστικό πεδίο. Για να το πετύχει αυτό το άτομο προσφεύγει σε μηχανισμούς που του επιτρέπουν να επεξεργαστεί γνωστικά τα δεδομένα που έχει στη διάθεσή του ώστε να καταλήξει στο προσδοκώμενο αποτέλεσμα.

Μια άλλη περίπτωση αποκλειστικής χρήσης του ενδοατομικού επιπέδου στην ανάλυση μιας ιδιαίτερα σημαντικής κοινωνιοψυχολογικής διαδικασίας, της διαδικασίας της κατηγοριοποίησης. Πράγματι, το μοντέλο της κατηγοριοποίησης περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο το άτομο οργανώνεται και διαχειρίζεται την εμπειρία που αποκομίζει από το κοινωνικό του περιβάλλον. Συγκεκριμένα σκιαγραφεί τον τρόπο με τον οποίο κάτω από ορισμένες συνθήκες η κατηγοριακή υπαγωγή ορισμένων ερεθισμάτων επιδρά στις αξιολογήσεις των υποκειμένων γι'αυτά τα ερεθίσματα έτσι ώστε να υπερτιμούν τις ομοιότητες μεταξύ ερεθισμάτων που ανήκουν στην ίδια κατηγορία και τις διαφορές μεταξύ ερεθισμάτων που ανήκουν σε διαφορετικές κατηγορίες.

- Το διατομικό επίπεδο

Το δεύτερο επίπεδο ανάλυσης ενδιαφέρεται για τις διατομικές διαδικασίες έτσι όπως εξελίσσονται σε μια συγκεκριμένη κατάσταση. Οι διάφορες θέσεις που μπορεί να κατέχουν τα υποκείμενα έξω από τη συγκεκριμένη κατάσταση δεν λαμβάνονται υπόψη.

Από τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα του διατομικού επιπέδου ανάλυσης είναι το σύνολο των ερευνών και θεωρητικών μοντέλων που αναπτύχθηκαν γύρω από τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα εξηγούν τόσο τη δική τους συμπεριφορά όσο και τη συμπεριφορά των άλλων (διαδικασίες απόδοσης, σελ 350- 351, τόμος Α', 397-439, τόμος Β').

- Το διομαδικό επίπεδο

Το τρίτο επίπεδο ανάλυσης αναφέρεται στις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ κοινωνικών ομάδων και κατηγοριών καθώς και στις διαδικασίες και τους μηχανισμούς που διέπουν και ενεργοποιούνται κατά τη σύναψη των διομαδικών αυτών σχέσεων. Στην περίπτωση αυτή τα άτομα παύουν να θεωρούνται ανταλλάξιμα μεταξύ τους με την έννοια ότι το συγκεκριμένο επίπεδο ανάλυσης λαμβάνει υπόψη του τις κοινωνικές θέσεις που κατέχουν τα άτομα γενικά – και τα υποκείμενα ειδικότερα- έξω από την κατάσταση (πειραματική ή μη) την οποία καλείται να ερμηνεύσει ο ερευνητής.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα διάρθρωσης του διομαδικού επιπέδου ανάλυσης με το διατομικό αποτελούν ορισμένες έρευνες στις διαδικασίες της κοινωνικής απόδοσης οι οποίες καταδεικνύουν την καθοριστική παρεμβολή των διομαδικών σχέσεων στον τρόπο με τον οποίο τα (κοινωνικά) υποκείμενα ερμηνεύουν τόσο τη δική τους συμπεριφορά όσο και τη συμπεριφορά των άλλων (σελ 352-355).

- Το ιδεολογικό επίπεδο
Το τέταρτο επίπεδο ανάλυσης το ιδεολογικό ή αναπαραστασιακό αναμειγνύει στην ερμηνεία των κοινωνιοψυχολογικών φαινομένων κοινωνικούς κανόνες και αξίες που ισχύουν κάποια συγκεκριμένη στιγμή και σε συγκεκριμένες περιστάσεις.
Πείραμα του Lerner, πείραμα του Milgram.
- Επίπεδα ανάλυσης στη μελέτη της κοινωνικής επιρροής. (σελ 359- 360).
- Η κανονικοποίηση – το πείραμα του Sherif ιδωμένο από τα τέσσερα επίπεδα διάρθρωσης της κοινωνιοψυχολογικής πραγματικότητας. (σελ 362-370).
- Το πείραμα του Asch
<https://www.youtube.com/watch?v=P7tVy88FTJE>
- Η ερμηνεία του πειράματος του Asch κατά Moscovici (σελ 372-380).
- Διάρθρωση επιπέδων ανάλυσης στη μελέτη των φαινομένων κοινωνικής επιρροής
Κινητήριος μηχανισμός της μειονοτικής επιρροής είναι η σύγκρουση που προκαλεί η μειονότητα μέσα από τη σταθερότητα συμπεριφοράς που αναπτύσσεται σε σύγχρονο και διαχρονικό επίπεδο στη διάρκεια της διαδικασίας επιρροής, γεγονός που υποδηλώνει με σαφήνεια ότι ο κοινωνιοψυχολογικός μηχανισμός επιρροής και δεν αναζητείται πλέον σε εξω-διαδικαστικά στοιχεία.
Κάτω από ορισμένες συνθήκες η σταθερότητα συμπεριφοράς της μειονότητας μπορεί όχι μόνο να μην αποτελεί ικανή συνθήκη της μειονοτικής επιρροής αλλά αντίθετα να αμβλύνει την επιρροή αυτή ακόμη και να αντιστρέψει τη φορά της.
Στην έννοια πλειοψηφία εντοπίζουμε δυο διαφορετικές κοινωνικές οντότητες: από τη μια μεριά, την «εξουσία» κυρίαρχο κοινωνικό φορέα που δημιουργεί και επιβάλλει τις κυρίαρχες νόρμες και αξίες και από την άλλη τον «πληθυσμό» ο οποίος συγκροτεί κατά κανόνα την πλειοψηφία ασπάζεται σε μεγάλο βαθμό την κυρίαρχη ιδεολογία, χωρίς όμως να έχει συμμετάσχει ενεργά ούτε στη δημιουργία ούτε στην εγκαθίδρυση ή /και εδραίωσή της. Το κοινωνικό πλαίσιο κοινωνικής επιρροής συμπληρώνεται από την ύπαρξη των μειονοτήτων οι οποίες η καθεμία χωριστά ή όλες μαζί, επιχειρούν να ασκήσουν την επιρροή τους. (+σελ.384,385,386).

- Ψυχολογιοποίηση

Η εγκαθίδρυση μιας αιτιακής σχέσης ανάμεσα σε ένα μειονοτικό λόγο ή/ και μια μειονοτική συμπεριφορά και στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά του (μειονοτικού) φορέα που τα εκφέρει αμβλύνει τη μειονοτική επιρροή, αποτελώντας έτσι αντίσταση στη μειονοτική διάδοση μιας καινοτομίας.

Η ψυχολογιοποίηση : α) αφήνει ανέπαφη την πλειοψηφική επιρροή ενώ αντίθετα αμβλύνει τη μειονοτική επιρροή τόσο σε άμεσο όσο και κυρίως σε έμμεσο επίπεδο, αποτελώντας κατ' αυτόν τον τρόπο αντίσταση στην ιδεολογική μεταστροφή, β) αμβλύνει την επιρροή της μειονοτικής ομάδας, ενώ αντίθετα αυξάνει εκείνη του μειονοτικού ηγέτη, γ) αποτελεί τροχοπέδη στην ενδο- ομαδική μειονοτική επιρροή όταν σκιαγραφεί το ψυχολογικό προφίλ της μειονοτικής ομάδας αλλά διευκολύνει τη διάδοση της καινοτομίας όταν «καταγράφει» την ψυχολογική ιδιαιτερότητα των μειονοτικών ατόμων, ε) διερμηνεύει τη μειονοτική σταθερότητα συμπεριφοράς με όρους δογματισμού και ακαμψίας, πριμοδοτεί τον κανόνα αντικειμενικότητας και υπερτονίζει τον υποκειμενισμό του μειονοτικού λόγου, προσανατολίζει την αναπαράστασιακή δραστηριότητα του δέκτη του μειονοτικού μηνύματος προς την πρόσληψη στοιχείων ψυχολογικής ανισορροπίας και γενικά, στ) η δομή της αναπαράστασης που επιχειρεί να ενεργοποιήσει για τον εαυτό της η ενεργός μειονότητα αλλοιώνεται από την αιτιακή σχέση μεταξύ συγκρουσιακού λόγου και μειονοτικής πηγής που εγκαθιδρύει η ψυχολογιοποίηση, εμποδίζοντας παράλληλα τη διεργασία της κοινωνιογνωστικής διάζευξης που «υπό κανονικές συνθήκες» ενεργοποιεί στο δέκτη του μηνύματός της η μειονότητα.